

Digitale informatie in het strafproces

De noodzaak van aanpassing van strafvorderlijke wetgeving

mr. dr. Bas de Wilde
dr. mr. Anne de Hingh
prof. mr. Arno R. Lodder

Samenvatting

Inleiding

In dit rapport wordt verslag gedaan van een onderzoek dat onderzoekers van de Vrije Universiteit in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum hebben uitgevoerd aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag:

Welke aanpassingen van de strafvorderlijke wetgeving zijn noodzakelijk om de verwerking en kennisneming van digitale informatieproducten en de daarop gebaseerde besluitvorming in de toekomst mogelijk te maken?

Dit onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. De strafvordering wordt steeds meer gedigitaliseerd. Informatie komt vaker in digitale vorm beschikbaar en de werkprocessen worden digitaler. Het wordt wenselijk geacht om verdergaand te digitaliseren. Het gemoderniseerde wetboek zou daarvoor geen obstakels moeten bevatten. De Minister van Justitie en Veiligheid heeft zich op het standpunt gesteld dat het wetboek zoveel mogelijk techniekonafhankelijk zou moeten zijn. De vraag die in dit onderzoek is beantwoord, is de vraag of het huidige Wetboek van Strafvordering dergelijke obstakels bevat en, wanneer dit het geval is, op welke wijze deze zouden kunnen worden weggenomen. Daarbij zijn niet alle aspecten van de strafvordering onderzocht. Als vertrekpunt is gekozen dat informatie beschikbaar komt in de strafvordering. Dat betekent dat bijvoorbeeld de normering van opsporingsbevoegdheden buiten beschouwing is gebleven. Er zijn drie hoofdthema's onderzocht: (1) de vorm waarin informatie digitaal wordt vastgelegd, (2) de wijze waarop digitale informatie wordt verwerkt en waarop daarvan kan worden kennisgenomen en (3) het gebruik van digitaal beschikbare informatie als bewijsmiddel.

In dit rapport worden de termen informatie, informatieproduct en bronmateriaal gebruikt. 'Informatie' bestaat uit gegevens, waaraan een bepaalde betekenis kan worden gegeven. Een 'informatieproduct' is de aanduiding van de vorm waarin informatie kan worden vastgelegd en worden geraadpleegd, bijvoorbeeld een papieren document, een video of een digitaal bestand. De term 'bronmateriaal' wordt gebruikt ter aanduiding van het informatieproduct waarop een proces-verbaal of een deskundigenverslag is gebaseerd, zoals een partij drugs of videobeelden.

Als toekomstperspectief is het jaar 2033 gekozen. Ten aanzien van verschillende deelthema's is een toekomstscenario beschreven dat realistisch wordt geacht. Het scenario is voornamelijk gebaseerd op de huidige stand van de techniek. Het scenario is mede tot ontwikkeling gekomen op grond van de interviews die zijn afgenomen met personen uit diverse organisaties en beroepsgroepen. Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn zes deelvragen beantwoord. Deze zullen hierna worden besproken.

Het onderzoek is uitgevoerd door literatuur, parlementaire stukken, beleidsdocumenten en jurisprudentie te bestuderen en door interviews af te nemen. Wij hebben gesproken met een rechter, een rechter-commissaris, een medewerker van een strafgriffie, een advocaat, twee medewerkers van Slachtofferhulp Nederland, drie deskundigen op het gebied van informatietechnologie, vijf medewerkers van het openbaar ministerie, waaronder drie officieren van justitie, en negen medewerkers van verschillende onderdelen van de politie.

Deelvraag 1: Wat is de stand van zaken van de digitalisering met betrekking tot de totstandkoming, verwerking en kennisneming van digitale informatieproducten in de strafvordering?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 2. De term *digitalisering* heeft twee betekenissen. In de eerste plaats betreft deze term de omzetting van niet-digitaal materiaal naar een digitaal formaat. In de tweede plaats wordt de term digitalisering gebruikt ter aanduiding van de ontwikkeling dat verwerkingen van informatieproducten worden ondersteund en kan worden uitgevoerd door computers.

Informatieproducten, waaronder processen-verbaal, komen in toenemende mate in digitale vorm – *digital born* of gedigitaliseerd – ter beschikking. Ook worden de werkprocessen steeds digitaler. Procesdossiers zijn al in 90% van de zaken digitaal. Daarbij moet worden opgemerkt dat digitale procesdossiers doorgaans tot stand komen doordat informatieproducten (herhaaldelijk) worden gedigitaliseerd. Dat gebeurt ook wanneer informatieproducten al in digitale vorm beschikbaar zijn. Digitale dossiers en digitale informatieproducten worden niet op één centrale plaats opgeslagen. Deze worden ter beschikking gesteld aan bij de strafvordering betrokken personen doordat deze worden toegestuurd.

De ketenpartners in de strafvordering maken nog niet in ruime mate gebruik maken van gezamenlijke systemen. Er zijn wel projecten gaande waarmee beoogd wordt een werkproces te realiseren waarbij in de strafrechtketen dossiers en informatieproducten op elektronische wijze onderling kunnen worden gedeeld, uitgewisseld, verwerkt en geraadpleegd. Er is wetgeving tot stand gekomen die verdere digitalisering van de strafvordering mogelijk maakt. Daarbij kan worden gedacht aan het langs digitale weg verrichten van proceshandelingen – zoals het indienen van verzoeken – en het digitaal betekenen of toezenden van gerechtelijke mededelingen.

De digitalisering van de strafvordering is al enkele decennia gaande, maar verloopt uitermate stroperig, vooral vanwege cultuurverschillen en niet op elkaar aansluitende systemen. Het is belangrijk dat zo snel mogelijk een einde wordt gemaakt aan het rondsturen van papieren documenten en aan het digitaliseren van documenten die reeds digitaal bestaan. De urgentie van verdergaande digitalisering wordt breed gevoeld binnen de ketenpartners. Efficiëntie, kwaliteitsverbetering, tijdsbesparing en verlichting van administratieve lasten zijn belangrijke argumenten om de digitalisering hoge prioriteit te geven.

Deelvraag 2: Welke fundamentele rechten, strafvorderlijke beginselen en belangen moeten in acht worden genomen bij de totstandkoming, verwerking en kennisneming van digitale informatieproducten?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 3. Bij dossiervorming en kennisneming van stukken is sprake van verwerking van persoonsgegevens. Wanneer dat gebeurt door politie en justitie, moet worden voldaan aan de 'Richtlijn 2016/680 inzake de verwerking van persoonsgegevens door politie en justitie', die is geïmplementeerd in de Wet politiegegevens (Wpg) en de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens (Wjsg). In deze wetten wordt onder andere bepaald welke gegevens mogen worden verwerkt en wie daarvoor verantwoordelijk is. Ten aanzien van de verstrekking van gegevens is relevant dat sommige procesdeelnemers het recht hebben om kennis te nemen van stukken. Dat recht vloeit ten aanzien van de verdachte voort uit het recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM). EU-regels brengen mee dat ook slachtoffers het recht hebben om te worden geïnformeerd over de strafzaak.

Niet alleen met rechten, maar ook met strafvorderlijke beginselen, vereisten en belangen moet rekening worden gehouden bij de (verdergaande) digitalisering van de strafvordering. Hierbij kan worden gedacht aan het legaliteitsbeginsel, het belang van transparantie en toetsbaarheid van overheidsoptreden, het onmiddellijkheidsbeginsel, het beginsel van externe openbaarheid, het belang van een voortvarende afhandeling van strafzaken en het beginsel van zorgvuldige besluitvorming.

Ook informatietechnische beginselen moeten in acht worden genomen: opgeslagen gegevens moeten correct en volledig zijn, de context waarbinnen informatie relevant is moet worden vastgelegd, er moet – voor zover mogelijk en noodzakelijk – met zekerheid kunnen worden bepaald wie de auteur of verzender van een bepaald informatieproduct is, informatie moet duurzaam beschikbaar zijn en informatiesystemen moeten worden ingericht in overeenstemming met de bij wet gestelde voorwaarden.

Ten slotte hebben wij nog enkele andere belangen geïdentificeerd die niet zouden moeten worden veronachtzaamd bij de verdergaande digitalisering: een duidelijke en logische toedeling van verantwoordelijkheid voor de verwerking van digitale informatieproducten, het belang van een efficiënte inzet van capaciteit, duurzaamheid en – uitermate belangrijk – een inrichting van informatiesystemen die zo goed mogelijk aansluit bij de behoeften van de gebruikers van het systeem.

Deelvraag 3: Welke typen digitale informatieproducten zijn in 2019 en in de toekomst beschikbaar?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 4. Er kunnen gedigitaliseerde en digitaal gecreëerde (of *digital born*) informatieproducten worden onderscheiden. Wanneer informatieproducten digitaal tot stand komen, wordt gesproken van *digital born* informatieproducten. Het is ook mogelijk – en dat komt in de huidige praktijk op grote schaal voor – dat een origineel papieren document wordt gedigitaliseerd doordat er een scan van wordt gemaakt. Ten aanzien van documenten die moeten worden ondertekend, zoals processen-verbaal, is een randvoorwaarde om met *digital born* informatieproducten te kunnen werken dat gebruik kan worden gemaakt van een elektronische handtekening. Ondertekening met een elektronische handtekening is op grond van artikel 138e en 138f Sv toegelaten. Ondertussen worden processen-verbaal op beperkte schaal ondertekend met een elektronische handtekening. Daarbij wordt gebruik gemaakt van zowel tablethandtekeningen als elektronische handtekeningen die geen overeenkomst meer vertonen met ‘natte’ handtekeningen. De Rechtbank Rotterdam heeft geoordeeld dat op deze manier ondertekende processen-verbaal deze in overeenstemming zijn met de wettelijke regels.

In de toekomst zullen nieuwe technologieën worden ontwikkeld. Dat zal bronmateriaal in nieuwe bestandsformaten kunnen opleveren. Wij vermoeden echter dat de ‘nieuwe’ informatieproducten niet wezenlijk in vorm zullen verschillen van de informatieproducten die in 2019 beschikbaar komen.

Deelvraag 4: Hoe vindt strafvorderlijke dossiervorming plaats en hoe wordt kennis genomen van informatieproducten die voor de strafvordering relevant zijn in 2019 en in de toekomst?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 5. De basis voor procesdossiers is in de huidige praktijk een verzameling van papieren documenten, voornamelijk processen-verbaal. Dat is ook het geval wanneer met een digitaal procesdossier wordt gewerkt, dat meestal bestaat uit een verzameling

gedigitaliseerde (papieren) documenten. De papieren originele dossiers worden doorgestuurd van bijvoorbeeld de politie naar het openbaar ministerie en van de rechtbank naar het gerechtshof en worden steeds opnieuw gedigitaliseerd. De verschillende ketenpartners in de strafrechtketen maken gebruik van hun eigen informatiesystemen. In toenemende mate worden informatieproducten wel digitaal uitgewisseld.

Stukken die redelijkerwijs relevant moeten worden geacht voor de beslissing door de rechter, moeten in beginsel als processtuk worden aangemerkt en in het procesdossier worden gevoegd. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad kan worden afgeleid dat informatieproducten die wij als bronmateriaal aanmerken, in beginsel geen onderdeel uitmaken van het procesdossier. De verdediging heeft het recht om kennis te nemen van de processtukken. Wanneer een stuk geen processtuk is, kunnen de beginselen van een goede procesorde meebrengen dat de verdediging er toch kennis van moet kunnen nemen. Praktisch vindt kennisneming van processtukken door advocaten en slachtoffers steeds vaker plaats via een webportaal. Bij de Hoge Raad kunnen advocaten ook proceshandelingen verrichten via een webportaal. Bij andere instanties is dat nog niet mogelijk. Bij wet is geregeld dat gerechtelijke mededelingen digitaal kunnen worden betekend dan wel toegezonden, maar deze wet is nog niet in werking getreden.

In onze toekomstvisie worden alle informatieproducten op een Informatieproducten Server (IPS) worden geplaatst. Personen die daartoe geautoriseerd zijn, kunnen informatieproducten raadplegen via links. De ketenpartners werken met eigen informatiesystemen wanneer dat voor hun taakuitoefening wenselijk wordt geacht. Naast deze informatiesystemen wordt ten behoeve van de dossiervorming en ter ondersteuning van het digitaal verrichten van proceshandelingen en van beslissingen, een informatiesysteem tot stand gebracht waarmee alle ketenpartners werken. Wij duiden dit systeem aan als de Centrale Voorziening Strafvordering (CVS). In dit systeem worden dossiers tot stand gebracht en beheerd. Anders dan in de huidige praktijk, bestaat van dossiers, die op zichzelf dynamisch zijn – er kan gedurende de strafvorderlijke procedure immers informatie aan worden toegevoegd en uit worden verwijderd – op één moment nog uitsluitend één verschijningsvorm. Dossiers worden dus niet langer rondgestuurd.

Technisch gezien bestaat een dossier uit een verzameling links naar informatieproducten in IPS. Er worden opsporingsdossiers en procesdossiers aangelegd. Het opsporingsdossier wordt gebruikt om de resultaten van lopend onderzoek te verzamelen. Het procesdossier wordt gebruikt om een strafzaak af te doen. Het procesdossier bestaat uit processtukken. De term processtukken wordt ruimer opgevat dan naar huidig recht het geval is. Daaronder vallen alle informatieproducten die relevant zijn voor de beoordeling van de strafzaak, waaronder in beginsel ook het bronmateriaal waarop processen-verbaal en deskundigenverslagen zijn gebaseerd.

De ketenpartners nemen kennis van het procesdossier doordat zij in CVS kunnen inloggen en informatieproducten kunnen raadplegen wanneer zij daartoe zijn geautoriseerd. Anderen, waaronder de verdachte, slachtoffers, getuigen en hun advocaten, nemen kennis van het procesdossier via een webportaal. Er is één webportaal waarop al deze personen kunnen inloggen. Via dit webportaal worden niet alleen processtukken ter beschikking gesteld, maar worden ook gerechtelijke mededelingen betekend of toegezonden. Ook wordt het portaal gebruikt om proceshandelingen te verrichten. Alle proceshandelingen, zoals het doen van een getuigenverzoek en het instellen van een rechtsmiddel, worden gedaan via het webportaal. Bij de Centrale Voorziening Strafvordering werken dossiervormers, die ervoor zorgen dat digitaal verrichte proceshandelingen (digitaal) bij de

desbetreffende beslisser terecht komen. Wanneer de beslisser een beslissing heeft genomen, wordt deze via het webportaal bekendgemaakt aan de persoon die de proceshandeling heeft verricht.

Deelvraag 5: Onder welke voorwaarden mag de strafrechter in 2019 en in de toekomst informatieproducten gebruiken als bewijsmiddelen?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 6. Het is nu niet steeds duidelijk onder welk bewijsmiddel bepaald digitaal materiaal zou moeten vallen. Het gebruik als bewijsmiddel van digitaal (in het bijzonder ook *digital born*) bewijsmateriaal dat geen geschrift is, is op grond van de huidige wettelijke regeling is bovendien nodeloos omslachtig, omdat het alleen via de eigen waarneming van de rechter of als bijlage bij een proces-verbaal aan het bewijs kan meewerken. Het is daarom noodzakelijk om de bewijsregeling aan te passen. Het toevoegen van een of meer extra bewijsmiddelen in de lijst van bewijsmiddelen waaruit de rechter moet putten, is geen goede oplossing. Het is niet mogelijk gebleken om bewijsmiddelen zodanig te formuleren dat al het digitale bewijsmateriaal eronder valt zonder dat de regeling complex wordt. Het toevoegen van een extra categorie bewijsmiddelen, zal voorts slechts een tijdelijke oplossing zijn. Nieuwe technologische ontwikkelingen zullen de invoering van nieuwe categorieën bewijsmiddelen naar verwachting noodzakelijk maken. Het uitgangspunt van een techniekonafhankelijk wetboek is echter juist dat het wetboek bestand is tegen nieuwe ontwikkelingen. Ten slotte is de categorisering van de wettige bewijsmiddelen in belangrijke mate gebaseerd op de vorm waarin de rechter kennis neemt van het bewijsmateriaal. Bij een techniekonafhankelijk wetboek past dat niet de vorm, maar de inhoud van het bewijsmateriaal centraal staat. Wij concluderen daarom dat het noodzakelijk is om strafrechters niet langer te beperken met een lijst van bewijsmiddelen.

Het is niet noodzakelijk om het formele onmiddellijkheidsbeginsel te verlaten. Wij bevelen wel aan om de regel dat niet-voorgehouden materiaal moet worden uitgesloten om mee te werken aan de rechterlijke beslissing, in het Wetboek van Strafvordering te nuanceren: dat is alleen het geval wanneer de verdachte door dat gebruik in zijn belangen zou worden geschaad.

Deelvraag 6: Welke digitale informatieproducten zou een strafzaak in de toekomst kunnen opleveren, hoe worden deze verwerkt en op welke wijze zou daarvan kennis kunnen worden genomen door de bij de strafvordering betrokken personen?

Deze deelvraag wordt behandeld in hoofdstuk 7. De beantwoording van de vraag bestaat uit een beschrijving van een fictieve strafzaak die zich in 2033 zou kunnen afspelen. Er wordt aangegeven op welke wijze de opsporing, vervolging, berechting en tenuitvoerlegging verlopen, welke soorten informatieproducten daarbij tot stand komen, op welke wijze deze informatieproducten worden verwerkt, op welke wijze ervan kan worden kennisgenomen en op welke wijze deze informatieproducten gebruikt kunnen worden als bewijsmiddel.

Beantwoording van de centrale onderzoeksvraag: de noodzakelijkheid van aanpassing van het Wetboek van Strafvordering

In hoofdstuk 8 wordt de centrale onderzoeksvraag beantwoord. De huidige strafvorderlijke wetgeving bevat sinds de invoering van de Wet digitale processtukken Strafvordering weinig belemmeringen voor verdergaande digitalisering. Het Wetboek van Strafvordering is grotendeels

techniekonafhankelijk geformuleerd. Processtukken mogen *digital born* zijn, waarbij van belang is dat de wet toelaat dat een elektronische handtekening wordt geplaatst. De artikelen 138e en 138f Sv zijn echter niet helemaal duidelijk ten aanzien van de vraag of dit geldt ten aanzien van alle soorten stukken. Het is voor de verdergaande digitalisering belangrijk dat er geen misverstand over kan bestaan dat in alle gevallen waarin een stuk wordt ondertekend, een elektronische handtekening mag worden geplaatst. Om het wetboek techniekonafhankelijk te houden, zou in een algemene maatregel van bestuur kunnen worden bepaald dat stukken met een elektronische handtekening mogen worden ondertekend en aan welke eisen deze elektronische handtekening dan moet voldoen. Ten aanzien van waarmede van stukken geldt hetzelfde.

Het is niet noodzakelijk om de termen 'stukken', 'processtukken', 'geschriften' en 'proces-verbaal' te vervangen door andere termen, omdat deze zo kunnen worden uitgelegd dat ook digitale informatieproducten daaronder kunnen worden begrepen, wat in de huidige praktijk ook al gebeurt. Wel bevelen wij aan om de term 'bescheiden' te vervangen door 'geschriften', omdat met term 'bescheiden' in het normale spraakgebruik op papieren documenten wordt bedoeld. De wet bevat op enkele plaatsen (art. 175 lid 1 en 204 Sv) sterk verouderde bepalingen die alleen van toepassing kunnen zijn ten aanzien van papieren informatieproducten. Het is noodzakelijk dat deze worden gemoderniseerd. De soms gebruikte term 'aanhechten' kan ook in een digitale context worden gebruikt.

Ten aanzien van digitale processtukken bepaalt artikel 149a lid 3 Sv dat de integriteit ervan moet kunnen worden vastgesteld doordat iedere wijziging ervan kan worden vastgesteld. Deze eis lijkt te impliceren dat bijvoorbeeld een e-mailbericht dat in een pdf-bestand is opgenomen, niet als processtuk mag dienen, omdat geen garantie bestaat dat het pdf-bestand overeenkomt met de oorspronkelijke e-mail. Dat zal niet de bedoeling van de wetgever zijn geweest en het is onwenselijk als dit type potentieel bewijsmateriaal wordt uitgesloten om aan het bewijs mee te werken. Het is noodzakelijk om het wetboek zodanig te wijzigen dat dit type materiaal als digitaal processtuk juridisch toelaatbaar wordt.

Het werken met een digitaal procesdossier dat bestaat uit digitale documenten die op één centrale plaats zijn opgeslagen, is al grotendeels mogelijk op grond van het huidige Wetboek van Strafvordering. Dat is anders wanneer een rechtsmiddel wordt ingesteld. In dat geval moet de griffier van het gerecht het procesdossier een ander gerecht sturen (art. 409 lid 1 en 434 lid 1 Sv). In geval van een volledig digitaal werkproces kan worden volstaan met een notificatie dat een rechtsmiddel is ingesteld. Wij achten de termen 'zenden' en 'toezenden' verder niet bruikbaar ingeval gerechtelijke mededelingen digitaal worden betekend of ter beschikking worden gesteld, omdat deze mededelingen feitelijk niet worden toegezonden, maar de desbetreffende persoon in de gelegenheid wordt gesteld om er kennis van te nemen.

De regeling van de processtukken is niet duidelijk. Het is noodzakelijk dat in het Wetboek van Strafvordering een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen stukken of processtukken enerzijds en het procesdossier anderzijds. In het wetboek moet een bepaling worden opgenomen die duidelijk maakt wat onder een procesdossier wordt verstaan. Daarbij moet ook worden bepaald wie voor de samenstelling daarvan in welke fase van de strafvordering verantwoordelijk is. Op dit moment is dat alleen ten aanzien van het opsporingsonderzoek duidelijk. Ook moet ondubbelzinnig worden bepaald op grond van welk criterium een stuk als processtuk moet worden aangemerkt. Is een stuk een processtuk omdat het stuk aan bepaalde voorwaarden voldoet of omdat de officier van justitie het in het procesdossier heeft gevoegd?

Het is noodzakelijk dat artikel 149a lid 2 Sv wordt gewijzigd. Volgens deze bepaling zijn de processtukken 'alle stukken die voor de ter terechtzitting door de rechter te nemen beslissingen redelijkerwijs van belang kunnen zijn'. De woorden 'ter terechtzitting' zijn niet gelukkig gekozen. Stukken die als processtuk moeten worden aangemerkt, zijn over het algemeen immers niet relevant voor beslissingen die de rechter ter terechtzitting neemt, maar voor beslissingen die hij na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting neemt. Het procesdossier kan bovendien niet alleen van belang zijn voor de ter terechtzitting te nemen beslissingen, maar ook voor andersoortige beslissingen, zoals beslissingen in raadkamer, beslissingen die de rechter-commissaris neemt en de beslissing een strafbeschikking uit te vaardigen.

In ons toekomstscenario wordt bronmateriaal in beginsel als processtuk aangemerkt, voor zover dat materiaal voldoet aan het relevantiecriteria. Op grond van het huidige recht is dit over het algemeen niet het geval. Wij achten het wenselijk dat alle procesdeelnemers, zonder daarom te hoeven verzoeken, kennis kunnen nemen van het bronmateriaal dat ten grondslag ligt aan processen-verbaal en deskundigenverslagen. Een ruimere toepassing zou kunnen worden bewerkstelligd door in een algemene maatregel van bestuur (of de toelichting daarbij) uit te werken welke typen stukken op grond van het relevantiecriteria processtukken moeten zijn. Wij menen overigens dat het belangrijk blijft dat bronmateriaal wordt beschreven en geanalyseerd door opsporingsambtenaren of (andere) deskundigen. Het komt ons niet wenselijk voor om een opname van bijvoorbeeld een getuigenverhoor in de plaats te stellen van een proces-verbaal van dat verhoor. Zou de wetgever dat wel wenselijk achten, dan zou in de wet kunnen worden bepaald dat van bepaalde gebeurtenissen verslag moet worden gelegd. Dat zou dan zowel audio(visueel) kunnen worden gedaan als in een proces-verbaal.

Wanneer ten aanzien van een bepaalde proceshandeling is aangegeven dat deze mag worden verricht langs elektronische weg, mag deze naar huidig recht digitaal worden verricht, maar alleen wanneer daarvoor bij algemene maatregel van bestuur een specifieke voorziening is aangewezen. Het is noodzakelijk om de strafvorderlijke wetgeving aan te passen, omdat deze zo kan worden opgevat dat bijvoorbeeld een verdachte geen verzoeken per e-mail mag sturen, aangezien ten aanzien van verzoeken in artikel 36e Sv is bepaald dat deze mogen worden verricht langs elektronische weg, terwijl hiervoor nog geen voorziening is aangewezen.

Verder is de regeling van het verrichten van proceshandelingen langs elektronische weg beperkt tot proceshandelingen door verdachten of slachtoffers. Het is noodzakelijk dat in het Wetboek van Strafvordering expliciet wordt bepaald dat proceshandelingen in het algemeen langs elektronische weg mogen worden gedaan.

In het Wetboek van Strafvordering is het recht op kennisneming van (proces)stukken techniekonafhankelijk geregeld. Ten aanzien van webportalen waarin (proces)stukken kunnen worden geraadpleegd, zoals het al operationele Advocatenportaal en Slachtofferportaal, ontbreekt echter een wettelijke regeling. Omdat hier sprake is van privacygevoelige informatieproducten, zijn wij van opvatting dat het noodzakelijk is dat ook ten aanzien van een webportaal waarin alleen kennis kan worden genomen van informatieproducten, wettelijke waarborgen worden gesteld. In het webportaal van de toekomst kan in één portaal kennis worden genomen van informatieproducten én kunnen in dat zelfde portaal informatieproducten worden geupload. De regels daaromtrent zouden moeten worden neergelegd in een algemene maatregel van bestuur.

Van veel processtukken moet de verdediging een afschrift kunnen krijgen. De term 'afschrift' past voldoende bij de door ons geschetste digitale werkwijze. In artikel 126a Sv is bepaald dat een afschrift van een machtiging tot het uitvoeren van een strafrechtelijk financieel onderzoek moet

worden getoond. Wanneer bij een digitale werkwijze met de *smartphone* wordt ingelogd in een informatiesysteem waarin de originele (*digital born*) machtiging is opgenomen, is geen sprake van een afschrift dat wordt getoond, maar van het origineel. De wettelijke bepaling moet daarom techniekonafhankelijker worden geformuleerd.

In artikel 32 Sv wordt aangegeven dat de verdachte afschrift kan krijgen van stukken ‘ten parkette of ter griffie’. Bij het digitaal ter beschikking stellen van stukken door middel van een webportaal of per e-mail is een plaatsbepaling overbodig en nodeloos beperkend. Ook bij een ‘papieren werkwijze’ is het overigens niet essentieel om een plaats te bepalen. Het ter hand stellen van een afschrift (art. 126a lid 4 Sv) is ten slotte weinig techniekonafhankelijk, omdat met deze term lijkt te zijn bedoeld dat een afschrift fysiek ter beschikking wordt gesteld.

In de toekomst zullen gerechtelijke mededelingen, zoals dagvaardingen, oproepingen en rechterlijke beslissingen, in beginsel langs elektronische weg ter beschikking worden gesteld via een webportaal. Het huidige Wetboek van Strafvordering sluit betekening of uitreiking van stukken langs elektronische weg niet uit. Wanneer de ‘Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen’ geheel in werking zal zijn getreden, zal het Wetboek van Strafvordering bepalen bevatten die specifiek betrekking hebben op de digitale betekening van gerechtelijke mededelingen. Dit leidt tot een wetboek dat minder techniekonafhankelijk geformuleerd is dan mogelijk zou zijn, omdat steeds ten aanzien van specifieke handelingen wordt aangegeven dat deze op digitale wijze kunnen worden verricht. Wij achten het daarom noodzakelijk om de desbetreffende regeling te wijzigen. Wij zien in dit verband nog twee andere punten waarop wetswijziging noodzakelijk is. In de eerste plaats moet de suggestie worden weggenomen dat toezending van informatieproducten langs digitale weg uitsluitend toegelaten is wanneer dat expliciet is bepaald in de bepaling waarin de toezendingsverplichting wordt geregeld. In de tweede plaats moet duidelijk worden dat de verstrekking van informatieproducten, waaronder (afschriften van) gerechtelijke mededelingen tussen verschillende overheidsfunctionarissen, is toegestaan langs digitale weg.

Om een techniekonafhankelijk wetboek te creëren, is het noodzakelijk om de regels die specifiek betrekking hebben op digitale aspecten, neer te leggen in een algemene maatregel van bestuur. Daarin kunnen regels worden gesteld ten aanzien van het digitale procesdossier. Het gaat hier in ieder geval om de technische eisen die aan het systeem worden gesteld, de personen die bevoegd zijn om kennis te nemen van informatieproducten en om daaraan stukken toe te voegen, de wijze waarop toegang kan worden verkregen tot het systeem en de verantwoordelijkheid voor het systeem. Daarin kan ook worden bepaald dat en op welke wijze proceshandelingen langs elektronische weg mogen worden verricht. Wat ons betreft worden alle aspecten van de strafvordering die betrekking hebben op digitalisering, of deze nu betrekking hebben op digitale processtukken, elektronische handtekeningen, een digitaal procesdossier, digitaal verrichte proceshandelingen of digitale betekening, geregeld in een algemene maatregel van bestuur. De bepalingen in het Wetboek van Strafvordering kunnen dan volledig techniekonafhankelijk worden geformuleerd.

Het is voor een toekomstbestendig en techniekonafhankelijk Wetboek van Strafvordering noodzakelijk dat de zittingsrechter bij zijn bewijsbeslissing niet langer gebonden is aan een limitatieve lijst van wettige bewijsmiddelen. Daartoe dient de bewijsregeling ingrijpend te worden gewijzigd. De opsomming van wettige bewijsmiddelen in artikel 339 Sv kan vervallen. Sommige voorwaarden waaronder bewijsmateriaal aan het bewijs mag meewerken, kunnen worden omgevormd tot bewijsverboden. Zou de wetgever besluiten om vast te houden aan gebondenheid aan wettige

bewijsmiddelen, dan is het noodzakelijk om de lijst van wettige bewijsmiddelen uit te breiden, teneinde te bewerkstelligen dat digitale bewijsmiddelen kunnen bijdragen aan het bewijs zonder dat deze hoeven te worden getoond ter zitting en zonder dat deze hoeven te worden omgevormd tot geschriften. In dat geval is het ook noodzakelijk om het bewijsmiddel 'schriftelijke bescheiden' te herformuleren tot 'geschriften', om buiten twijfel te stellen dat ook digitale geschriften onder dit bewijsmiddel kunnen vallen. Ten slotte menen wij dat het van belang blijft om bewijsmateriaal ter zitting aan te orde te stellen. Het onmiddellijkheidsbeginsel moet dus behouden worden.

Aanbevelingen

Wij doen de volgende vijf aanbevelingen.

1. *Investeer in cultuur*

Het digitaliseringsproces verloopt niet in het tempo dat wenselijk wordt geacht. Daarvoor kunnen verschillen oorzaken worden aangewezen. Een belangrijke oorzaak is het bestaan van cultuurverschillen tussen de ketenpartners. Om verdergaande digitalisering succesvol te maken is het essentieel dat wordt geïnvesteerd in de onderlinge relaties binnen de strafrechtketen. Wij bevelen daarom aan om een onderzoek te laten uitvoeren naar de redenen waarom gezamenlijke initiatieven niet goed van de grond komen.

2. *Leg de verantwoordelijkheid voor de Centrale Voorziening Strafvordering en de Informatieproducten Server bij de Minister van Justitie en Veiligheid*

Wij hebben voorgesteld om alle ketenpartners te laten werken in één informatiesysteem dat wij met de term Centrale Voorziening Strafvordering (CVS) hebben aangeduid. Ook hebben wij voorgesteld om alle (digitale) informatieproducten op één centrale plaats, die wij als Informatieproducten Server (IPS) aanduiden, op te slaan. Gezien de door ons geconstateerde cultuurverschillen, is de kans dat CVS en IPS tot stand komen, aanzienlijk groter wanneer de verantwoordelijkheid voor de inrichting van het systeem niet wordt gelegd bij degenen die verantwoordelijk zijn voor de gegevensverwerking, maar bij de instantie die verantwoordelijk is voor de hele strafvordering: de Minister van Justitie en Veiligheid.

3. *Creëer één wet met betrekking tot de verwerking van politie en strafvorderlijke persoonsgegevens*

Het is zeer lastig om te bepalen welke regels uit welke wet op welke soort informatie van toepassing zijn. Wanneer in de Centrale Voorziening Strafvordering wordt gewerkt, worden gegevens op één centrale plaats opgeslagen en kunnen deze in beginsel worden geraadpleegd met behulp van iedere computer met een (beveiligde) internetverbinding. Verschillende ketenpartners zullen documenten kunnen uploaden en raadplegen. Het verdient om deze redenen aanbeveling om één wet tot stand te brengen die betrekking heeft op de verwerking van persoonsgegevens in de gehele strafrechtketen.

4. *Neem in het nieuwe wetboek algemene bepalingen op met betrekking tot de voorwaarden waaraan proceshandelingen en besluiten moeten voldoen*

In het huidige Wetboek van Strafvordering wordt ten aanzien van veel proceshandelingen en besluiten voorgeschreven aan welke voorwaarden deze moeten voldoen. Deze worden per

type handeling of besluit bepaald. Ten aanzien van veel (soms soortgelijke) proceshandelingen en besluiten bevat het wetboek echter geen voorwaarden. Wij bevelen aan om generieke bepalingen in het wetboek op te nemen waarin de voorwaarden worden bepaald waaraan proceshandelingen en besluiten moeten voldoen. Zo zou kunnen worden bepaald dat alle beslissingen van rechters op schrift moeten worden gesteld en moeten worden ondertekend, gedagtekend en gemotiveerd.

5. *Neem in het nieuwe wetboek een algemene bepaling op met betrekking tot de voeging van stukken in het procesdossier*

In het huidige Wetboek van Strafvordering wordt op diverse plaatsen bepaald dat bepaalde stukken bij de processtukken moeten worden gevoegd. Ten aanzien van de meeste stukken is dit echter niet bepaald. Specifieke bepalingen op dit punt kunnen worden gemist. Er kan worden volstaan met één algemene bepaling die voorschrijft dat alle processtukken moeten worden toegevoegd aan het procesdossier.